
Régészeti örökségvédelmi hatástanulmány

Orosháza város településrendezési eszközeinek tervezett módosításához (2., 3. és 5. sz. tervezési területek)

Készítette:

Liska András
régész, örökségvédelmi szakértő

2020

Bevezetés

A hatástanulmány Orosháza város településrendezési eszközeinek tervezett módosításához készült. Elkészítésének célja – a „kulturális örökség védelméről” szóló 2001. évi LXIV. törvény (Kötv) és a 68/2018. (IV.9.) Korm. rendelet (R) előírásainak megfelelően – Orosháza város közigazgatási területén, a külön térképen jelölt 2., 3. és 5. sz. módosítások által érintett területrészekben az örökségi elemek teljes körű számbavétele, lokalizálása, illetve az esetlegesen szükséges örökségvédelmi hatáscsökkentő ajánlások megfogalmazása volt. A hatástanulmány kifejezetten csak a 2., 3. és 5. sz. módosítások által érintett területrészekre vonatkozó információkat tartalmazza.

Az alábbi régészeti örökségvédelmi hatástanulmány, illetve az alábbiakban felsorolt adatok és megállapítások nem pótolhatják, helyettesíthetik az egy-egy földterületre, lelőhelyre vonatkozóan, telekértékesítéshez vagy bármilyen földmunkához kapcsolódóan a területileg illetékes járási kormányhivatalok örökségvédelmi szakhatósági véleményének, engedélyének kikérését. Bármilyen földterülettel kapcsolatos jogi ügylet előkészítésének részeként, illetve bármilyen földmunka tervezésekor elkerülhetetlen az adott örökségvédelmi hatóság hivatalos megkeresése, és hivatalos véleményének, szakhatósági állásfoglalásának beszerzése.

Jelen munkát a „szerzői jogról” szóló 1999. évi LXXVI. tv. alapján szerzői jogi védelem illeti meg. A közölt adatok szerződéstől eltérő célra való felhasználása, régészeti lelőhelyre vonatkozó adatok nyilvánosságra hozása, vagy továbbadása csak a szerző engedélyével történhet.

Jogszáabályi környezet:

(A vonatkozó hatályos jogszabályok és tartalmuk, azaz a régészettel érintett területeken követendő eljárások, jogok és kötelezettségek) A régészeti lelőhelyekre, a régészeti kutatásra és a régészeti leletekre vonatkozó főbb jogszabályok:

2001. évi LXIV. törvény a „kulturális örökség védelméről”

1. Örökségvédelmi vizsgálat

A vizsgált terület bemutatása

A település történeti leírása (a történeti település- és tájszerkezet alakulása) és a történeti településkép.

Orosháza területe geomorfológiailag, illetve az Árpád-kori megtelepedéstől eltelt időszakot tekintve történelmileg egyaránt marginális helyzetben van. Földrajzilag azért, mert a Maros hordalékkúpja északi szélén, az úgynevezett Békési löszháton helyezkedik el (a Békési sík közvetlen szomszédságában). Történetileg pedig azért, mert a magyar honfoglalás után kialakult/kialakított megyerendszer szinte a földrajzi kistájak határvidékével esett egybe: azaz Orosháza területe a megye Ny-i szélén élte életét az Árpád-korban, középkorban, illetve a későközépkori újjátelepítést követően egyaránt. S bizonyos tekintetben éli most is, kényszerűbb nyitottsággal a szomszédos Csongrád megye irányába. A település fekvése régészeti szempontból meghatározza a közigazgatási területére eső – már ismert és még ismeretlen – régészeti lelőhelyek mennyiségét és jellegét is. A Békés megye területén eddig végzett régészeti terepbejárások tapasztalatai ugyanis az utóbbi években egyértelműen bebizonyították, hogy a megye területe a régészeti lelőhelyek előfordulását tekintve két nagy tájegységre bontható. Az egyik a Körösök völgye, ahol a lelőhelyek szabályosan sorakoznak, vizek folyásához, azok partjához igazodnak, kiterjedésük pedig közel egyforma. A másik terület a Körösök völgyétől távolabb eső térség, a Maros hordalékkúpja, ahol nagy, belső, víz nélküli felszín a jellemző, változatos és szabálytalan geomorfológiai viszonyokkal. A fentebb vázolt földrajzi környezet nem egységes. A térségünk komplementer tényezői: a partos területek át- meg átszövik Orosháza bel- és külterületét, a köztes területeken laposabb, vízállásos részek váltakoznak egymással. Az Orosháza É-i részén nyomon követhető Hajdú-völgy szakaszai (Csorvás-ér, Szénás-ér, Mágocs-ér) vonulatai a legmeghatározóbbak. Ebbe a rendszerbe tartozik a Gyopáros és környéke. Orosháza É-i részén tehát a hátságok igen meghatározóak. Köztük húzóó

vízállásos, pangó vizes (szikes) területek ritkábban jelentkeznek, mint az Orosháza D-i részén jelentkező nagyobb kiterjedésű, laposabb területeken, ahol a régészeti lelőhelyek is másként mutatkoznak, mint a partosabb területeken.

Orosháza területén, bár még nem került sor a teljes településhatárt érintő, szisztematikus régészeti terepbejárásokra, ám a különböző indokkal lezajlott régészeti kutatások eredményeképp közel 160 régészeti lelőhely szerepel a közhiteles nyilvántartásban. A város határában a 20. század közepétől kezdve számos ásatás, terepbejárás és az utóbbi időben a fémkeresős kutatás is zajlott. Az 1990-es évek második felétől megszorodtak a különböző építési beruházásokhoz kapcsolódó régészet feladatellátások is, amelyek szintén szaporították a lelőhelyek számát és gyarapították a település történetéről szóló ismeretinket.

c, Településszerkezet és területhasználat, településkarakter

A régészeti lelőhelyek természetszerűen igazodtak a táj felszíni viszonyaihoz, az egykori megtelepedésre alkalmas helyek tehát szorosan követik a felszín adta lehetőségeket, és ezek határozzák meg a lelőhelyek fekvését és kiterjedését is. A régészeti lelőhelyek természetszerűen igazodtak a táj felszíni viszonyaihoz, az egykori megtelepedésre alkalmas helyek tehát szorosan követik a felszín adta lehetőségeket, és ezek határozzák meg a lelőhelyek fekvését és kiterjedését is.

d, Védettségek

Régészetileg védett terület nincs a tervezési területek egyikén sem. A tervezési területre eső régészeti lelőhelyek, mint nyilvántartott lelőhelyek ex-lege általános régészeti védelem alatt állnak. A Kötv. 11. § alapján, a régészeti lelőhelyek általános védelem alatt állnak. A régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni, a védelemre irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenni (Kötv. 10. §). A Kötv. 19. § (2) alapján, a régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el. A Kötv. 22. § (1) alapján, a régészeti lelőhelynek a beruházással kapcsolatos földmunkával érintett részén az örökségvédelmi hatóság által előírt módszerekkel megelőző régészeti feltárást kell végezni. Az örökségvédelmi intézkedésekre vonatkozó javaslatok

kidolgozása során a Kötv. 22. §-ban és a Korm. R. 4-9. §-ban foglalt szempontokat kell figyelembe venni.

e, Örökségi értékek elemzése

Az adatgyűjtés¹ eredményei alapján az alábbi régészeti lelőhelyeket azonosítottuk Orosháza közigazgatási területén, azon belül a 2., 3. és 5. sz. módosítások által érintett területrészekben:²

2. sz. tervezési terület

Lelőhely azonosító:	72999
Település:	Orosháza
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Orosháza 125. lelőhely, Földvár
Térkép vetülete:	EOV
Térképlap száma:	38-313
EOV koordináták:	x (É-D): 772213 y (K-Ny): 136394
Érintett helyrajzi számok	7293/2, 7472, 7470/2, 7470/3, 7504/1, 7503, 7502, 7454/2, 7483, 7471, 7496, 7495, 7497, 7486/2, 7484, 7485, 7481/1, 7486/1, 7494, 7505/5, 7490, 7489, 7488, 7487, 7505/6, 7491, 7493, 7492, 7499, 7498, 7501, 7500, 7844, 7845, 7846, 8136, 7504/3, 8139, 8138, 8137, 7504/2, 7507, 7505/4, 7505/3, 7900, 8006, 7974, 7966, 8001, 7967, 7968, 7973, 7975, 7976, 7977, 7978, 7987, 7979, 8135, 8134/9, 8133/2, 8132/10, 8132/9, 7990, 8131/3, 8005, 8007, 8008, 8130/3, 8133/1, 8132/6, 8132/5, 8130/5, 8004, 8131/2, 8131/4, 8132/8, 8132/7, 8134/8, 8134/2, 8134/1, 8132/4, 8132/2, 8131/5, 8131/1, 8003, 8002, 7999, 7998, 7996, 7995/2, 7994, 7989, 7997, 8000, 7992, 7988, 7993/1, 7983, 7984, 7985, 7986, 7991, 7995/1, 7993/3, 7993/2, 8011,

¹ A közhiteles nyilvántartásban szereplő lelőhelypolygonok nagy része a korábbi múzeumi adatgyűjtések 1:25.000 és 1:10000 léptékű sztereografikus térképről származik. A papírtérképek későbbi átrajzolása, majd digitalizálása során a különböző vetületi rendszerek közötti konvertálás egyes lelőhely kiterjedések torzulásával illetve esetleg részleges adatvesztéssel járt. Jelen összesítő adattári gyűjtés nem pótolhatja a korábbi adatok felülvizsgálatát és a lelőhelyek kiterjedésének modern, digitális módszerekkel történő helyszíni hitelesítését.

² A lelőhelykatalógus kifejezetten csak a 2., 3. és 5. sz. módosítások által érintett területrészekre vonatkozó információkat tartalmazza.

	8012/1, 8012/2, 8013/1, 8014, 8017/1, 8017/2, 7980, 7981, 7982, 8009, 8130/4, 0426/1, 0429/32, 0424/14, 0429/7, 0426/6, 0429/13, 0428, 0427/1, 0429/12, 0429/11, 0429/2, 0429/10, 0429/9, 0424/7, 0424/5, 0424/6, 0429/28, 0429/30, 0429/29, 0429/31, 0429/3, 0427/3, 0427/2, 0427/4, 11510, 11502, 11504, 11503, 11508, 11509, 11501, 11511, 11512, 11526/3, 11513, 11526/2, 11514, 11515	
Azonosított régészeti korszakok és jellegük:	földvár	őskor
Leírás:	A város belterületétől Ny-ra, a Szentesi út mindkét oldalára átnyúlik az a hatalmas kiterjedésű földvár, amelyet 2009-ben sikerült azonosítani. A lelőhely területe jelentős részben bolygatott, illetve beépített.	
Irodalom, kutatottság:	Liska András - terepbejárás 2009 Rózsa Zoltán - helyszíni szemle 2009 Bene Zsuzsanna - adatgyűjtés 2015	

Lelőhely azonosító:	29828
Település:	Orosháza
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Orosháza 6. lelőhely, Bónum, Faluhely
Térkép vetülete:	EOV
Térképlap száma:	38-331
EOV koordináták:	x (É-D): 771798 y (K-Ny): 135678
Érintett helyrajzi számok	0431/13, 0422/8, 0419/22, 0422/7, 0422/6, 0431/14, 0429/32, 0422/4, 0422/5, 0431/9, 0434/21, 0434/22, 0429/5, 0434/20, 0434/24, 0434/2, 0429/33, 0429/7, 0429/22, 0429/12, 0429/11, 0429/2, 0429/10, 0429/9, 0434/23, 0434/36, 0434/4, 0434/6, 0434/5, 0434/3, 0434/26, 0434/25, 0420, 0426/1, 0432, 8139, 0434/7, 0431/8, 0431/7, 0431/6, 0431/5, 0431/2, 0429/26, 0429/25, 0429/24, 0429/23, 0429/21, 0429/20, 0429/19, 0429/18, 0429/17, 0429/16, 0429/15, 0429/14, 0429/13, 0429/30, 0429/34, 0434/27, 0434/28, 0434/29, 0434/31, 0434/30, 0434/8, 11528/1, 11527, 11529/1,

	11526/1, 11525/2, 11525/1, 11524, 11529/2, 11528/2, 11521, 11522, 0429/28, 0434/37, 0434/38, 0436/25, 0436/22, 0436/9, 0436/8, 0423, 0434/19, 0434/18, 0435, 0434/32, 0428, 11518, 11520, 11519, 0430/3, 0430/4, 0430/1, 0430/2, 0422/3, 0436/12, 0416/5, 0416/6, 0418, 0419/17, 0419/18, 0419/23, 0419/21, 0413, 0419/20, 0419/14, 0419/16, 0419/15	
Azonosított régészeti korszakok és jellegük:	település	Késő avar kor
	település	Árpád-kor
	temető	Szarmata kor
	temető	Kora avar kor
	temető	Honfoglalás kor
	temető	Árpád-kor
Leírás:	A város belterületétől Ny-ra, a Szentesi út D-i oldalán, a Bónum nevű határrészen ismert a hatalmas kiterjedésű lelőhely, amelynek területén számos régészeti feltárás történt az elmúlt évtizedekben. A késő avar kori telepjelenségek mellett a legjelentősebb régészeti emlékek Árpád-korra keltezhetők. Az akkoriban virágzó település életének a tatárjárás vetett véget, amelynek tragikus emlékei a várost elkerülő autót építéséhez kapcsolódóan kerültek feltárássra. A lelőhelyen ezen kívül avar kori és szarmata kori temetkezések is előkerültek. 2013-ban éremkincs került napvilágra a lelőhelyen.	
Irodalom, kutatottság:	Kovalovszky Júlia - terepbejárás 1964 Goldman György - terepbejárás 1981 Szénászkzy Júlia - ásatás 1989, 1992 Szatmári Imre - ásatás 1995, 1996 Rózsa Zoltán - ásatás 2002, 2004, 2005, 2012, 2013, 2014, 2015 Gyuch Attila - ásatás 2006	

3. sz. tervezési terület

Lelőhely azonosító:	81763
Település:	Orosháza

Lelőhely neve (esetleges variációk):	Orosháza 140. lelőhely, Csizmadia S. u. II.	
Térkép vetülete:	EOV	
Térképlap száma:	38-314	
EOV koordináták:	x (É-D): 774416 y (K-Ny): 138334	
Érintett helyrajzi számok	6070, 6068/1	
Azonosított régészeti korszakok és jellegük:	Halom	ismeretlen kor
Leírás:	A lelőhelyen ismeretlen korból származó halmot regisztráltak a kunhalmok kutatását célzó felmérések és helyszíni szemle során 2007-ben.	
Irodalom, kutatottság:	KÖH 600/1942/2012; Bede Ádám 2011	

5. sz. tervezési terület

Lelőhely azonosító:	84905	
Település:	Orosháza	
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Orosháza 178. lelőhely, Bónumi tanyak, Leszetár-tanya	
Térkép vetülete:	EOV	
Térképlap száma:	38-331	
EOV koordináták:	x (É-D): 771075 y (K-Ny): 135532	
Érintett helyrajzi számok	0450, 0451/1, 0434/12, 0436/16, 0436/6, 0436/14, 0436/4, 0436/17, 0436/18, 0436/5, 0436/2, 0451/6, 0435, 0434/13, 0434/34, 0434/11, 0434/33, 0434/32, 0436/19, 0436/20, 0436/21	
Azonosított régészeti korszakok és jellegük:	Település	szarmata kor
Leírás:	A város belterületétől Ny-ra, a Szentesi út D-i oldalán, a Bónum nevű határrészen kerültek elő szarmata kori településnyomok régészeti terepbejárás során, 2013-ban.	
Irodalom, kutatottság:	Rózsa Zoltán - terepbejárás 2013	

2. A rendezés során tervezett változások hatáselemzése

a, A tervezett változtatások hatása a történeti településhálózatra, a természeti és táji hatások, településkép feltárulása, valamint a régészeti emlékek, feltárhatóságának, megmaradásának, bemutathatóságának, vagy pusztulásának esélye

A már ismert régészeti lelőhelyek területén csak olyan, esetleg földmunkával is járó változtatásokra kerülhet sor, amelyek az adott régészeti lelőhelyet nem veszélyeztetik, illetve amelyek során biztosított a régészeti örökség bármely részének előzetes vagy folyamatos megmentése (régészeti megfigyelés, megelőző feltárás), és a régészeti lelőhely továbbra is hozzáférhető marad.

A még nem ismert, de a táj geomorfológiájából következtetve feltételezhető, további régészeti lelőhelyek vonatkozásában ugyanakkor azt kell szem előtt tartani, hogy a váratlanul előkerülő leleteket a szabályozóknak megfelelően a területileg illetékes, régészeti gyűjtőkörrel rendelkező városi múzeumnak bejelentsék, a terület érintetlenségét a régész szakember helyszíni szemléjéig biztosítsák, és a mentőfeltárás elvégzését lehetővé tegyék. A tervezési területek geomorfológiai ismérvei alapján feltételezhető, hogy további, eddig nem feltérképezett lelőhely előkerülésének a lehetőségével is számolni kell a vizsgált területeken.

A külterületeken leginkább mezőgazdasági munkálatok folynak, amelyekkel kapcsolatban arra kell felhívni a mezőgazdasági munkát végzők figyelmét, hogy az átlagosnál mélyebb szántás, különösen pedig az altalajlazítás és az alagcsövezés a lelőhelyek rongálását eredményezik, ezért ezek kerülendők. Az olyan területeken, ahol a jelenlegi felszíni viszonyokat megváltoztató tevékenységet terveznek (pl. erdősítés, bányanyitás, halastó vagy öntözőcsatorna létesítése, stb.) és az esetlegesen ott fekvő régészeti lelőhelyet elfedné, hozzáférhetetlenné tenné, esetleg elpusztítaná, csak olyan előkészítő munka után legyen elképzelhető, amely biztosítja az ott lévő régészeti örökség elemeinek megelőző feltárását. A belterületen ugyanakkor az építési, közműfektetési tevékenység jelent veszélyt a régészeti lelőhelyekre, leletekre.

b, Részletes hatásvizsgálat tervezési területenként

2. sz. tervezési terület

Gyopáros városrészben a szóban forgó területen az üdülőtelkes övezetből a tulajdonosok a telkek lakóterületi átsorolását kérik. A tervezett módosítás szerint *Üü* jelű üdülőházas övezetből *Lf-2423* jelű építési övezetbe kerül át. Ebben az övezetben szerepel a Szentesi út mentén már korábban kijelölt *Lf* terület is. A tervezési terület geodéziailag csak egy nyilvántartott régészeti lelőhelyet érint, a 125. sz. Földvár (72999 azonosítón sz.), de a területtől D-re elterülő, kifejezetten nagy kiterjedésű 6. sz. Bónum, Faluhely (29828 azonosító sz.) régészeti lelőhely lokációját is figyelembe kell venni az elemzés során annak ellenére, hogy a nyilvántartásban kijelölt lelőhelypolygon nem éri el a tervezési terület határát. A Földvár területén egy késő bronzkori erődítés nyomai feltételezhetők, ám a korábbi, a helyszín közelében megvalósult építkezések okán lezajlott régészeti feladatellátásokhoz kapcsolódó kutatások nem tudtak pontosabb képet rajzolni sem a lelőhely kiterjedéséről sem a feltételezett jellegéről. Ezzel szemben a Bónum, Faluhely területén lezajlott számos feltárás eredménye megerősíti az adott lelőhely kiemelkedő fontosságát, az előkerült településnyomok és temetkezések Orosháza történetének legjelentősebb történeti vonatkozású lelőhelyi közé sorolják a területet. A lelőhely erősen bolygatott jellege nem engedi meg, hogy a jelenleg ismert és nyilvántartott határvonalait teljesen egzakt kutatási eredményként értékeljük. A tervezési terület tágabb környezetét érintő, terepbejárással kutatott lelőhelyek tapasztalatai alapján a lelőhelyek jelenleg ismert kiterjedése a további, különböző módszerekkel történő kutatása, finomítása során módosulhat, ezért a jelenleg ismert téradatokat, illetve konkrétan a lelőhelyhatárokat a megfelelő körültekintéssel szükséges használni. **Mindezek mellett a tervezett övezeti átsorolás változtatása, az ismertetett beépíthetőségi lehetőségek arányaitól függetlenül a régészeti lelőhelyek megóvását, fenntarthatóságuk lehetőségeit alapvetően nem befolyásolja.** Ugyanakkor mindenképp szükséges felhívni a figyelmet arra, hogy a nyilvántartott régészeti lelőhely által érintett telkeken bármilyen, a jogszabályban meghatározott, földmunkával járó változtatás kapcsán régészeti feladatellátásra kell felkészülni! A felszín alatt lévő régészeti emlékek megóvása érdekében az esetlegesen a tervezési területen tervezett, földmunkával járó változtatások megkezdése előtt meg kell keresni a területileg illetékes örökségvédelmi hatóságot!

3. sz. tervezési terület

A Szőlő körút középső szakaszának É-i részén beépítetlen terület található, amely a jelenleg és a 2018 előtt hatályos rendezési tervben egyaránt Vt településközpont vegyes terület besorolással szerepel. Az telkeket intézmény létesítésére jelölte ki a város, de a terület magántulajdonban van. A Nazarénusok Gyülekezete megvásárolt egy részt a területből és itt kívánja megépíteni új imaházát. A későbbiekben idősök otthona is létesülhet. Az ismertetett módosítás szerint a területre tervezett közkertet a telektől É-ra kijelölt másik közkerttel összevonva helyezi el a terv. A tervezési területen nyilvántartott régészeti lelőhely általános adatain túl rendelkezésre áll az újonnan beépítésre szánt terület HÉSz módosításához készült, terepbejárással kiegészült örökségvédelmi hatástanulmány. A területen a terepbejárás során régészeti leletek nem kerültek elő, ám a felszín csak korlátozott mértékben volt kutatható. A nyilvántartott halom területe azonosítható volt, régészeti leletek ott sem bukkantak elő. **A most tervezett területhasználati módot érintő változtatás alapvetően nem befolyásolja a régészeti lelőhely megóvását, fenntarthatóságának lehetőségeit.** A későbbiekben tervezett építkezések tervezésekor mindenképpen figyelembe kell venni, hogy a régészeti nyilvántartásban szereplő, ismeretlen korú halom területe természeti értékként is "ex-lege" védett. A tervezési területen tervezett, földmunkával járó változtatások megkezdése előtt meg kell keresni a területileg illetékes örökségvédelmi hatóságot.

5. sz. tervezési terület

A módosítási terület a Szentesi út mellett, a gyopárosi tavak és Rákóczitelep belterület közötti szakasztól D-re található. Ny felől a Téglagyári út határolja. A módosítás tárgyát a Borsika utca, Jegenye utca, Kamilla utca, Málna utca és Paprika utca szabályozása képezi. A tervezett módosítás a területhasználat módját érinti, A mezőgazdasági kiskerteket feltáró utcák tervezett szélesítése a szabályozási tervből törlésre kerül. A tervezési terület egy régészeti lelőhelyet érint. A 178. sz. lelőhely, Bónumi-tanyák, Leszetár-tanya (84905 azonosító sz.) általános jelentőségű, a területéről szarmata kori településnyomok ismertek. A területtől DK-re elterülő,

kifejezetten nagy kiterjedésű 6. sz. Bónum, Faluhely (29828 azonosító sz.) régészeti lelőhely lokációját is figyelembe kell venni az elemzés során annak ellenére, hogy nyilvántartásban kijelölt lelőhelypolygon nem éri el a tervezési terület határát. A lelőhelyet az ott előkerült településnyomok és temetkezések Orosháza történetének legjelentősebb történeti vonatkozású lelőhelyei közé sorolják. A lelőhely erősen bolygatott jellege nem engedi meg, hogy a jelenleg ismert és nyilvántartott határvonalait teljesen egzakt kutatási eredményként értékeljük. **Mindezek mellett a területhasználati mód változtatása, az ismertetett beépíthetőségi lehetőségek arányaitól függetlenül a régészeti lelőhelyek megóvását, fenntarthatóságuk lehetőségeit alapvetően nem befolyásolja, a korábban tervezett utcaszélesítés törlése örökségvédelmi szempontból inkább pozitív hatással bír.** Ugyanakkor mindenképp szükséges felhívni a figyelmet arra, hogy a nyilvántartott régészeti lelőhely által érintett telkeken bármilyen, a jogszabályban meghatározott, földmunkával járó változtatás kapcsán továbbra is régészeti feladatellátásra kell felkészülni! A felszín alatt lévő régészeti emlékek megóvása érdekében az esetlegesen a tervezési területen tervezett, földmunkával járó változtatások megkezdése előtt meg kell keresni a területileg illetékes örökségvédelmi hatóságot!

3. **Összefoglalás** - értékvédelmi terv (az örökségi értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények, valamint feladatok)

Orosháza területén számos régészeti lelőhelyet tartunk nyilván, amelyek az emberiség és a magyarság történetének, települési viszonyainak, életmódjának fontos bizonyítékai. Bármilyen településszerkezeti, területhasználati változtatás, infrastrukturális vagy egyéb beruházás tervezése esetében kiemelt figyelmet kell fordítani a földben rejlő régészeti emlékhagyatra. A kedvező településföldrajzi adottságok miatt régészeti leletek váratlan előkerülése a település közigazgatási területének nagy részén várható, ez esetben pedig mindenki részéről elvárható a törvények tiszteletben tartása és a nemzeti kulturális örökség iránti megfelelő megbecsülés.

A földmunkával járó változtatások esetében fel kell készülni a régészeti emlékek megmentését célzó megelőző régészeti kutatások elvégzésére, amelynek a módját természetesen a tervezett változtatás jellemzői határozzák

majd meg. Mindezek mellett a felmerült övezeti besorolás, illetve területhasználati mód változtatása, az ismertetett beépíthetőségi lehetőségek arányaitól függetlenül a régészeti lelőhelyek megóvását, fenntarthatóságuk lehetőségeit alapvetően nem befolyásolják. Arra azonban mindenképp fel kell hívni a figyelmet, hogy a tervezési területen lehetségessé váló építési beruházások esetében a jogszabályok által meghatározott módon kell eljárni a tervezés során. A rendezési terv módosítását részben indukáló, tervezett építési beruházások földmunkái során a vonatkozó örökségvédelmi jogszabályok szerinti eszközök igénybevételel szükséges az örökségi értékek megóvása érdekében eljárni. Már a területkiválasztás, illetve a tervezés legkorábbi időszakában kell tájékozódni az érvényes örökségvédelmi szempontok felől. Továbbá fontos, hogy a különböző építési tevékenységek, különös tekintettel pl. a közműépítési munkák során figyelmet fordítsanak az esetlegesen előkerülő régészeti korú sírokra, objektumokra, leletekre. Ezek bejelentési kötelezettség alá tartoznak, és a szemlét végző régész szakember megjelenéséig a tulajdonos, a beruházó, vagy a kivitelező biztosítani köteles a lelet vagy objektum eredeti állapotának dokumentálhatóságát.

A földmunkával járó változtatásokhoz kapcsolódóan, különösen az esetlegesen több hrsz-t érintő közműépítkezések tervezésekor az örökségvédelmi jogszabályokban előírtak szerint szükséges már a tervezés első fázisában az örökségvédelmi hatóságot a szakkérdés vizsgálatának ügyében felkeresni, és nyilatkozatának megfelelően eljárni a változtatások előkészítése során.

Továbbá általánosságban megfogalmazható, hogy bármilyen településszerkezeti, területhasználati változtatás, infrastrukturális vagy egyéb beruházás tervezése esetében kiemelt figyelmet kell fordítani a földben rejlő régészeti emlékanyagra. A kedvező településföldrajzi adottságok miatt régészeti leletek váratlan előkerülése a jelenleg vizsgált terület nagy részén nem zárható ki, ez esetben pedig mindenki részéről elvárható a törvények tiszteletben tartása és a nemzeti kulturális örökség iránti megfelelő megbecsülés.

A településrendezési terv feladata, hogy abban kifejezésre jusson a régészeti örökség feltárásának, dokumentálhatóságának mindenkori biztosítása, védelme. A település lakóinak a fent leírt, a régészeti emlékek megmentését szolgáló korlátozások nemcsak hátrányt jelentenek, hanem hasznot is, hiszen a saját lakóhelyük múltját csak a régészeti feltárások segítségével ismerhetik meg jobban.

Egy-egy előkerülő, jelentősebb lelet, vagy objektum bemutatása általában helyben is megvalósítható. Ez pedig összhangban van azokkal a térségfejlesztési törekvésekkel, alapelvekkel, amelyek szerint a turizmus fejlesztése kitörési pontja lehet egy-egy településnek, illetve a helyi közösségek identitástudatának erősödését, a lokális értékek felelősségteljes megőrzésének ügyét is előremozdíthatják.

Felhasznált források:

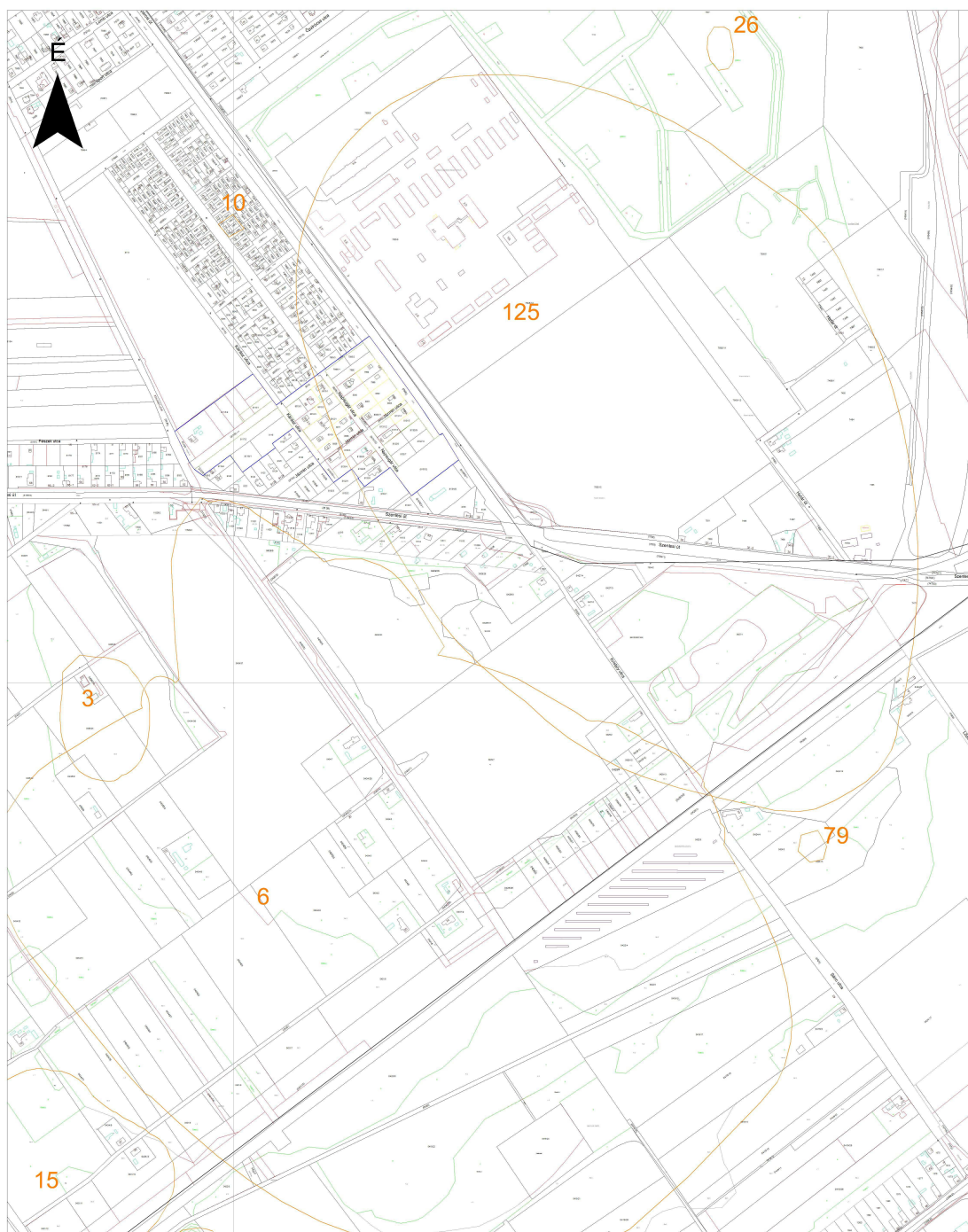
Felhasznált adattári adatok:

- Miniszterelnökség Örökségvédelmi Nyilvántartási Főosztály közhiteles lelőhely-nyilvántartása
- Magyar Nemzeti Múzeum Központi Adattára
- Békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum Adattára
- Nagy Gyula Területi Múzeum Adattára
- Bede Ádám: Beszámoló a Békési-hát halmainak felméréséről *Crisicum* 7 (2011) 7-33

Felhasznált térképészeti adatok:

- EOVI 1:10 000 topográfiai térkép, 38-312; 38-313; 38-314 térképlapok.
- sztereografikus 1:10 000 topográfiai térkép
- Első Katonai Felmérés. CD-ROM, Arcanum kiadó, 2004.
- Második Katonai felmérés. CD-ROM, Arcanum kiadó, 2005.

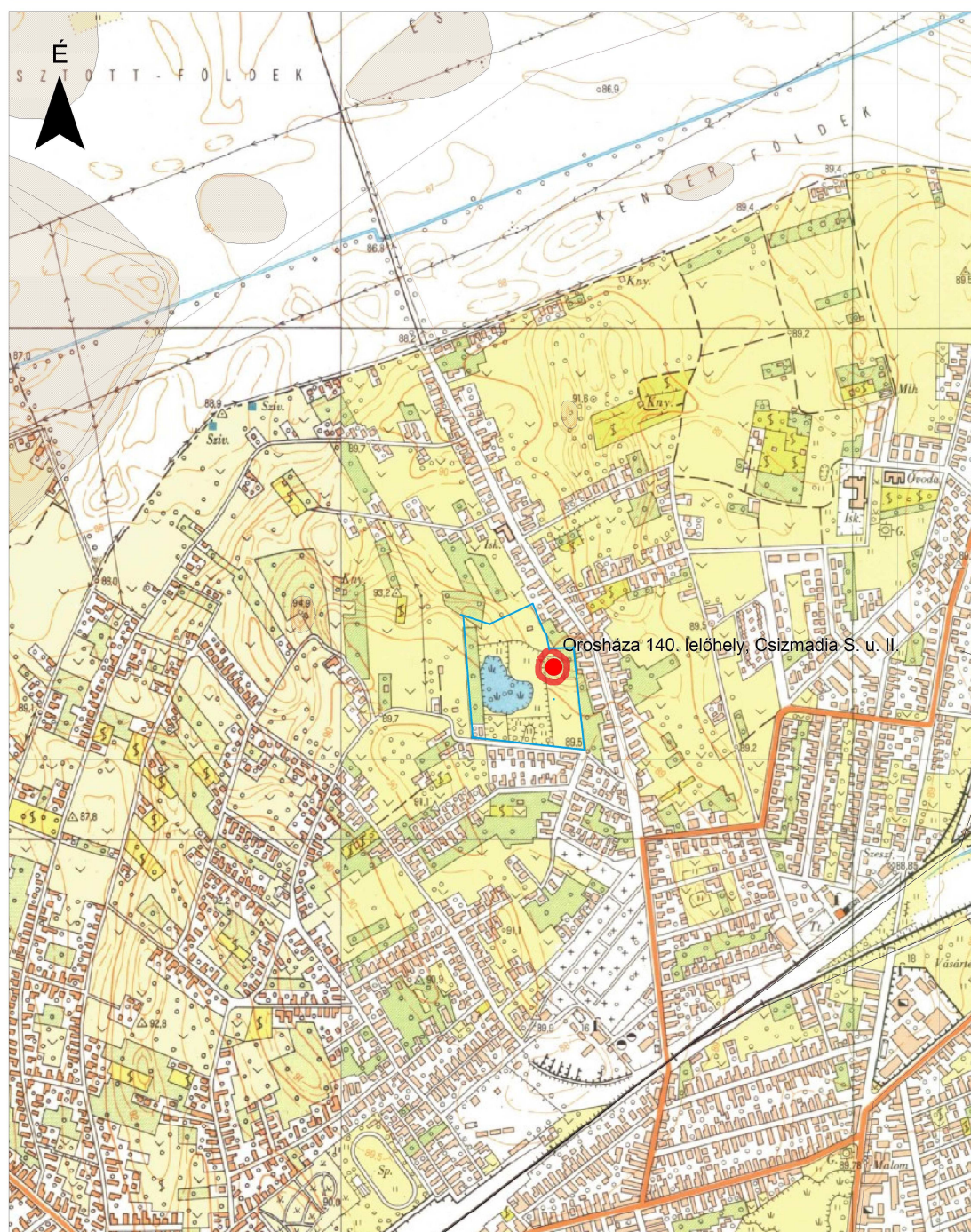
2. számú tervezési terület

0 175 350 525 700
Méretarány = 1:8000

Térképlapszám: 38-313, 38-331

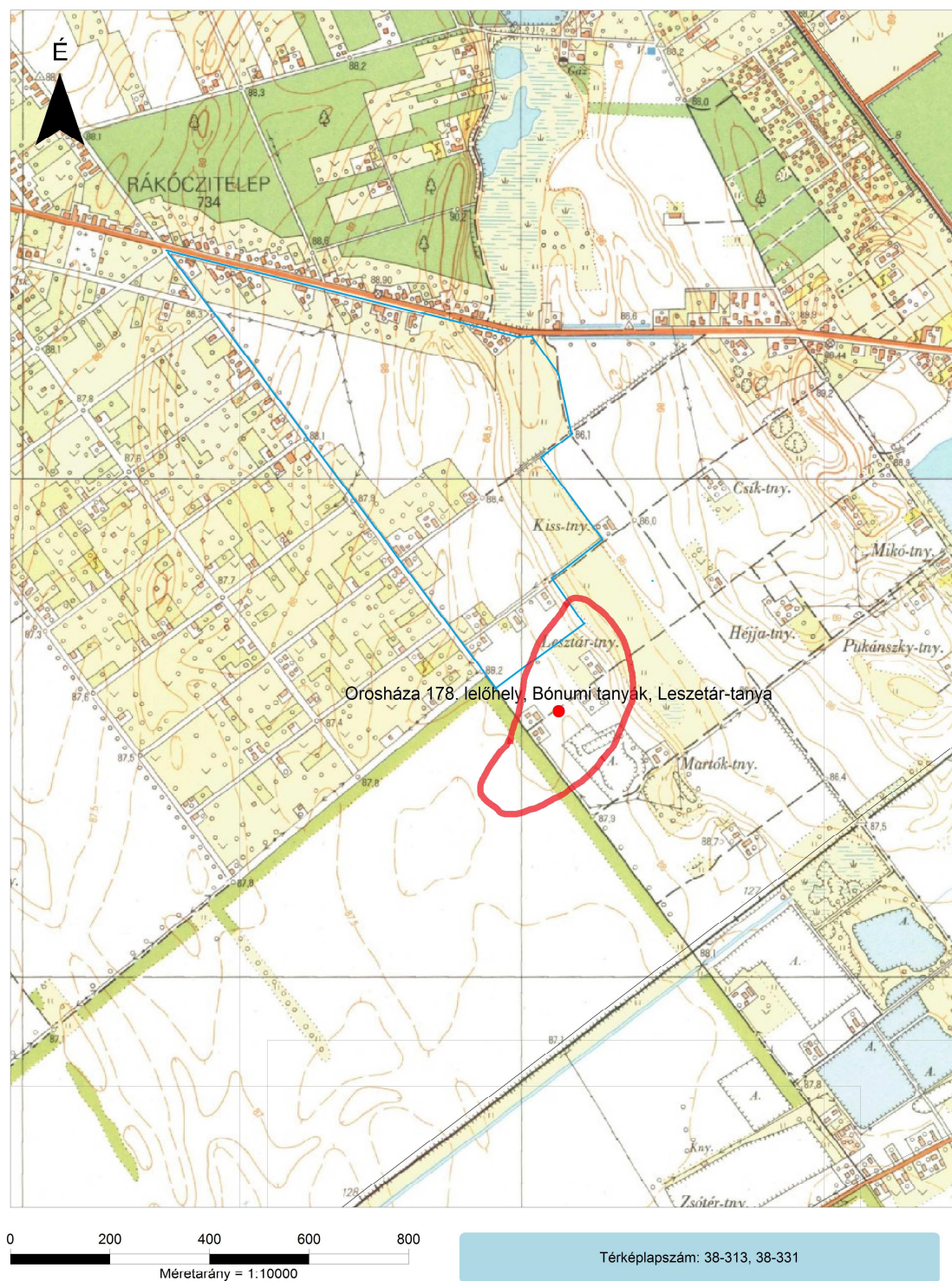
3. számú tervezési terület

0 200 400 600 800
Méterarány = 1:10000

Térképlapszám: 38-313, 38-314

5. számú tervezési terület

Nyilatkozat

Alulírott Liska András, örökségvédelmi szakértő (Engedély szám.: OKM 3586-3/2009; nyilvántartási szám.: OKM Sz-6/2009) ezúton nyilatkozom arról, hogy az örökségvédelmi hatástanulmányban szereplő adatok a valóságnak megfelelnek, a javasolt régészeti megoldás megfelel az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak, továbbá, hogy a tanulmány elkészítésére jogosultsággal rendelkezem.

Szarvas, 2020. december 21.

Liska András
régész, örökségvédelmi szakértő
Szakértői nyilvt.: OKM Sz-6/2009

Orosháza határában, a 2., 3. és 5. sz. tervezési területeken ismert régészeti lelőhelyek összefoglaló táblázata

MEGYE	HELYSÉG	Lh. szám	azonosító szám	NÉV	EOV tklap	Tervezési Terület
Békés	Orosháza	125	72999	Földvár	38-313	2
Békés	Orosháza	6	29828	Bónum, Faluhely	38-331	2
Békés	Orosháza	140	81763	Csizmadia S. utca II.	38-314	3
Békés	Orosháza	178	84905	Bónumi tanyák	38-331	5